

Vad är utveckling?

– en diskussion om förmåga och möjlighet i samband med utvecklingsprogram i Nicaragua

What is development?

-A discussion about capability and opportunity in connection to development programs in Nicaragua

Johanna Blidfors

Institutionen för stad och land
Kandidatarbete • 15 hp
Agronomprogrammet – landsbygdsutveckling
Uppsala 2018

Vad är utveckling?

- en diskussion om förmåga och möjlighet i samband med utvecklingsprojekt i Nicaragua

What is development?

- A discussion about capability and opportunity in connection to development programs in Nicaragua

Johanna Blidfors

Handledare: Malin Beckman, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för stad och land

Examinator: Yvonne Gunnarsdotter, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för stad och land

Omfattning: 15 hp

Nivå: Grundnivå, G2F

Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdsutveckling

Kurskod: EX0523

Program/Utbildning: Agronomprogrammet - landsbygdsutveckling

Utgivningsort: Uppsala

Publiceringsår: 2018

Omslagsbild: CANTERA håller informationsmöte vid en av byskolorna i La Chorrera. Källa: Johanna Blidfors.

Upphovsrätt: Samtliga bilder i arbetet publiceras med tillstånd från upphovsrättsinnehavaren.

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Nicaragua, landsbygd, Amartya Sen, Capability Approach, förmåga, frihet, utveckling

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land

Sammanfattning

Den här uppsatsen syftar till att bidra med en diskussion om utveckling och vad det kan innebära för olika människor. Studien bygger på fem halvstrukturerade intervjuer och deltagande observationer som genomfördes våren år 2017 i byn La Chorrera, Nicaragua. Uppsatsen undersöker hur de insatser som görs i byn, i form av utvecklingsprojekt och -program, påverkar invånarnas förmåga att leva det liv de vill och önskar. Det empiriska materialet analyseras med hjälp av Amartya Sens två begrepp capability approach och frihet. I min uppsats bidrar begreppen med ett värdefullt perspektiv på individen i utvecklingsarbete. Med begreppen belyser jag individens förmåga att utvecklas utifrån det sammanhang hen befinner sig i. Individen kan ses som ett medel i utvecklingsprocessen och därför är hens välbefinnande centralt för hur hen kommer kunna ta till sig de verktyg (så som mikrolån, nya odlingstekniker) som erbjuds. Verktyg som kan ge ökad förmåga till handlande och initiativförmåga. Resultatet tyder på att de projekt och program som bedrivs i La Chorrera påverkar invånarnas ekonomiska friheter och sociala möjligheter, för vissa i den bemärkelsen att deras förmåga till ökade möjligheter i byn förbättras.

Nyckelord: landsbygd, Nicaragua, Amartya Sen, Capability Approach, förmåga, frihet, utveckling.

Resumen

El propósito de esta tesis es contribuir a la discusión del tema desarrollo y que puede significar este término para diferentes personas, basado en cinco entrevistas semiestructurada y la observación participativa que fueron hechas en la primavera del año 2017, en la comunidad llamada La Chorrera, Nicaragua. Este estudio explora como los esfuerzos hechos en esta comunidad en términos de proyectos y programas de desarrollo, afecta la capacidad de los residentes de vivir la vida que quieren o desean. El material empírico se analiza usando los dos conceptos de Amartya Sen que son: enfoque de capacidades y libertad. En mi tesis, ambos conceptos contribuyen con una valiosa perspectiva del individuo en el trabajo de desarrollo. De igual manera con ambos conceptos remarco la capacidad de desarrollo del individuo dentro de su contexto específico. El individuo puede verse como un medio en el proceso de desarrollo, y por lo tanto el bienestar es fundamental para la forma en que pueden utilizar las herramientas (como microcréditos y nuevas técnicas de cultivo) que se les ofrece las cuales pueden aumentar la capacidad de acción e iniciativa. El resultado indica que los proyectos y programas que se llevan a cabo en la comunidad La Chorrera afectan las libertades económicas y las oportunidades sociales de los residentes, para algunos en el aspecto de que se mejora la capacidad para aumentar las oportunidades en la comunidad.

Palabras claves: área rural, Nicaragua, Amartya Sen, enfoque de capacidades, capacidades, libertad, desarrollo.

Kära vänner kollegor,
Jag sänder er hälsningar från ett folk
På andra sidan Atlanten,
Emellan två kontinenter.

Ett folk som äntligen rest sej ur askan
Av hundratals år av förnedring
Ett folk som bär på ett hopp och en dröm
Om att själva få skapa sin framtid

Jag hälsar er från Nicaragua,
Jag hälsar er från Nicaragua.

"Hälsningar från Nicaragua"
Sångtext av Björn Afzelius 1990

Björn Afzelius röst hörs ur mina föräldrars bilstereo, som så många gånger är vi på väg till mormors sommarstuga. Vi har lämnat asfaltsvägen och nu åker vi långsamt fram på den gamla grusvägen. Vägen är dålig, jag och mina bröder som sitter i baksätet studsar upp och ner när mamma försöker parera för att inte köra i alla hålorna i vägen. Pappa brukar referera till dem som potthål och mormor brukar beskriva vägen som att det är som att köra på en tvättbräda. Vi parkerar bilen på den lilla ängen, för att sedan gå den lilla stigen upp till huset. Nu, många år senare, befinner jag mig än en gång på en sliten grusväg, men denna gång på väg till byn La Chorrera på den nicaraguanska landsbygden. Jag har tagit bussen från Managua, stigit av den och lämnat asfaltvägen för att ta en motorcykeltaxi. Precis som landsvägen till mormors sommarstuga är denna väg full av hål. Det finns inget grus kvar, utan det är en kal sandrygg som sträcker sig fram. Motorcykeltaxichauffören sicksackar mellan hålorna, dammet från vägen ligger som ett tungt moln runt oss när vi susar fram. Jag hoppar av taxin, den sista biten av vägen fram till huset där jag kommer bo under mina fyra dagar i La Chorrera är mer av en stig.

För vissa är Nicaragua ett välbekant land. Ett land som många på 70-talet visade solidaritet med genom att demonstrera på gatorna i Sverige, för att USA skulle låta landet få bestämma över sin egen framtid och hitta sin väg till demokratisering. Kanske var man på konsert med Hoola Bandoola Band eller Björn Afzelius och visade sin solidaritet med de latinamerikanska ländernas frihetskamp genom att sjunga med i sånger om dessa länders rätt att bestämma sin egen framtid. Eller så var man med och supportade Mikael Wiehe och Björn Afzelius i sin mission sommaren 1986. Deras mål var att samla in en miljon svenska kronor. Pengar som skulle gå till Nicaraguas sandinistiska regerings försvar mot de kontrarevolutionära invasionsstyrkorna stödda av Reagan-administrationen (Wiehe 2006). Eller så var man inte född då men har en förälder som har minnen som väckts till liv när man lyssnat på musik från denna tid. Men det kan också lika gärna vara så att man inte har någon relation alls till landet. För mig var det näst sista alternativet, jag har en förälder som under hela min barndom har kanaliserat musiken från denna epok.

För andra gången i mitt liv sitter jag på ett plan som ska ta mig över Atlanten till Nicaragua. Jag tittar ut genom flygplansfönstret och försöker minnas det nicaraguanska landskapet som jag utforskade och lärde känna under min utbytetermin året innan. Kedjan av vulkaner som sträcker sig från nordväst ned mot Nicaraguasjön (Svenska FN-förbundet 2016). Flera vulkaner som är aktiva. De norra delarna av landet där klimatet är kallare och det passar sig bra att odla kaffe. Landets inland som består av delvis skogsklädda högplataer och delvis bördiga dalar (ibid), och där man odlar alla de färgglada frukterna som papaya, mango, drakfrukt, ananas och banan. I öster finns en bred kustslätt med laguner, stränder och floddeltan där det regnar mycket (ibid). Landet har kust mot både Stilla havet

och Karibiska havet. Att färdas mellan de två kusterna tar nästan en hel dag i buss. Det är inte bara en resa mellan två kuster utan också en resa mellan två skilda kulturer och samhällen. Just detta är Nicaragua för mig, de stora kulturskillnaderna som finns i landet och acceptansen av dessa olika kulturer. Stoltheten som finns i varje by, kommun eller region över just den lokala kulturtraditionen.

Vi landar, jag går ut i Managuanatten och drar ett djupt andetag. Luften som omfamnar mig denna gång är annorlunda. Första gången jag omfamnades av luften i Managua var det början av vintern och regnperioden, luften var varm och fuktig. Nu är vi i slutet av sommaren och torrperioden, luften är torr och jag känner de små gruspartiklarna som river som ett sandpapper i luftstrupen när jag andas.

Innehåll

Figurer	2
1. Inledning.....	1
1.1 Syfte.....	1
1.2 Metod.....	2
1.3 Teoretiskt ramverk.....	4
1.4 Bakgrund.....	5
2. Projekt som påverkar människors förmågor	8
2.1 De lokala organisationerna i La Chorrera.....	8
2.2 Infrastrukturprojekt och energiprojekt.....	10
2.3 Utbildningsprojekt	11
2.4 Jordbruk	12
3. Vad är utveckling?.....	13
3.1 Att vara organiserad.....	13
3.2 Att kunna utvecklas	13
3.3 Att ha samma möjligheter.....	14
3.4 Att inte se människan.....	15
3.5 En framtid för nästa generation	15
3.6 Människan är i slutändan målet	16
4. Slutord	18
5. Källor och litteratur	20
5.1 Tryckta källor.....	20
5.2 Digitala källor	20
5.3 Bilaga 1	22
5.4 Bilaga 2.....	23
5.5 Bilaga 3.....	24

Figurer

Figur 1: En överblick över det politiska styrsystemet i Nicaragua	6
Figur 2: FSLN:s lokala styrelse i La Chorrera	8
Figur 3: Den lokala styrelsen i NGO:n CANTERA i La Chorrera	9

1. Inledning

Uppsatsen tar sin ansats i två studieresor jag gjort i Nicaragua. Första gången jag besökte byn La Chorrera var under min utbytestermin vid det nicaraguanska lantbruksuniversitetet, *Universidad Nacional Agraria*, hösten år 2016. En av kurserna jag läste under utbytesterminen var landsbygdskommunikation och det var med den kursen vi besökte byn i två omgångar. Syftet med besöken var att använda olika metoder som vi lärt oss i kursen. Metoderna användes för att sammanställa människors åsikter i byn. Vi använde oss bland annat av fokusgrupper, intervjuer och *problemträd* för att samla in data. Metoden *problemträd* används för att skapa en öppen diskussion kring en problematik, för att sedan gemensamt försöka hitta en lösning. Materialet som vi samlade in under besöken i byn använde vi för att skriva en rapport om situationen i La Chorrera. Rapporten handlade om den ohållbara infrastrukturen som skapar andra problem i samhället. Vid slutet av terminen återvände vi till byn för att presentera de resultat vi fått fram i sammanställningen av det insamlade materialet. Tillsammans anordnade vi en mindre fest för att tacka invånarna för deras deltagande i vår studie. Våren år 2017 kom jag tillbaka till Nicaragua och byn La Chorrera, denna gång för att samla in det empiriska materialet till min kandidatuppsats i landsbygdsutveckling. Under mina besök i byn väcktes frågor som: *Vad är utveckling? Har projekten och programmen samma syn på utveckling som invånarna själva? Vad har man för möjligheter att utvecklas på sina egna villkor i La Chorrera?* Jag blev även nyfiken på att titta närmare på biståndsfältet, hur man vill uppnå utveckling genom de projekt och program som ska bidra till ökade möjligheter. Jag blev inspirerad till att se hur och om Amartya Sens teori om *capability approach* skulle kunna användas i det empiriska sammanhanget.

Härnäst i denna inledande del redogör jag för syfte, metod, teoretiskt ramverk och presenterar en bakgrund. Därefter redovisas mitt empiriska resultat simultant med min analys och till sist knyts uppsatsen ihop i ett slutord.

1.1 Syfte

Syftet med uppsatsen är att utifrån fem individers perspektiv på utveckling bidra med en kvalitativ diskussion om utveckling och vad det kan innebära för olika människor. Utveckling kommer diskuteras utifrån begreppen *förmåga*, *funktioner* och *frihet*. Den här uppsatsens resultat är inte generaliserbara och säger inget om projektens effekter generellt, eftersom det empiriska materialet är begränsat i sin omfattning. Däremot är studien generellt intressant som en diskussion om utveckling. Detta syfte kommer undersökas med hjälp av följande forskningsfråga:

- Hur påverkar de insatser som görs i byn, i form av projekt och program, invånarnas förmåga att leva det liv de önskar?

1.2 Metod

Material

I uppsatsen har jag valt att använda mig av en kvalitativ undersökning, då syftet har varit att förstå mina informanternas verklighet och hur de utifrån deras perspektiv ser på utveckling (Teorell & Svensson 2007). De kvalitativa metoder jag använt mig av är halvstrukturerade intervjuer och deltagande observationer. Jag har också använt mig av relevant litteratur inom ämnet.

Intervju och urval

Jag tillbringade fyra dagar i La Chorrera på den nicaraguanska landsbygden och samlade då in det empiriska materialet. Jag arbetade med två nyckelinformanter, Estela och Michael, som jag också genomförde intervjuer med. Att jag ser dem som mina nyckelinformanter beror på att Estela och Michael var dem jag först hade kontakt med från byn. Under intervjuerna med Michael och Estela använde jag mig av en halvstrukturerad intervjuform, då jag ville skapa ett samtal istället för den traditionella intervjun där man staplar fråga efter fråga (Kvale & Brinkman 2015). Halvstrukturerade forskningsintervjuer lägger tonvikten vid intervjupersonens upplevelse av ämnet (ibid), något som varit av vikt då jag i min uppsats vill synliggöra "den enskilda människans" perspektiv (Öhlander 1999b). Under intervjuerna använde jag en intervjuguide (se bilaga 1) med de frågor som jag ville få mer information om, för att i slutet av intervjuerna kunna stämna av att samtalet behandlade frågorna. Alla intervjuerna spelades in och sammanställdes i ett bandprotokoll. Jag har inte använt mig av tolk, utan själv pratat spanska med informanterna och översatt citaten i uppsatsen.

Utöver mina intervjuer med nyckelinformanterna genomfördes ytterligare tre intervjuer. Valet av informanter gjordes med hjälp av Michael. Då Michael har ledande positioner i två av de lokala styrelserna i byns institutioner, FSLN:s lokalgrupp och NGO:n CANTERA, kan han sägas ha en position med formell makt i byn. Detta gjorde att jag kunde använda mig av hans nätverk. Jag informerade Michael om att jag ville prata med personer som var från byn och som bott på platsen under en längre tid. Han valde då ut Fatima, Brenda och Marilu – tre kvinnor (se bilaga 2 för en kort presentation av informanterna), Fatima och Brenda har dessutom ledande positioner i CANTERA och FSLN:s lokalgrupp i La Chorrera. Mitt underlag från intervjuerna är därmed inte representativt för byborna, men eftersom syftet med denna uppsats är att ha en diskussion om utveckling är det relevant att ha med deras tankar om ämnet. Även dessa tre intervjuer var av halvstrukturerad karaktär, dock hade jag de tidigare intervjuerna med Michael och Estela som en grund att utgå ifrån under de senare tre. Varje intervju har väckt nya tankar och gett mig nya perspektiv på min frågeställning, därför har var och en av intervjuerna haft olika infallsvinklar och frågor. Jag har alltså inte upprepat samma frågor, en metod jag upplever ha tillåtit mig att inte fastna i ett enda tankesätt och perspektiv. Mitt syfte var att få deras perspektiv på utveckling, inte förstå hur projekten påverkade byn. Om mitt syfte varit det senare hade jag behövt ett bredare underlag (flera informanter) och det hade inte varit lämpligt att låta en representant för projekten (Michael) välja ut informanter. Att Michael valde ut informanterna innebär dessutom att de troligen är positiva till projekten och projektens påverkan på deras liv och möjligheter. Mitt syfte är alltså inte att "utvärdera" projektens påverkan, utan utifrån mina insikter i projekten och de intervjuades liv, diskutera frågor om utveckling. (Öhlander 1999b)

Syftet med en kvalitativ forskningsintervju är att förstå ämnen från den levda vardagsvärlden ur den intervjuades eget perspektiv (Kvale & Brinkmann 2015). Som tidigare nämnts är inte

syftet med den här uppsatsen att göra en generaliserbar studie. Dock är den generellt intressant som en diskussion av utveckling. Enligt Kvale och Brinkman (2015) behöver inte intervjuresultat generaliseras i största allmänhet, de menar istället att kunskapen som produceras i en intervju kan överföras till andra relevanta situationer. Jag är medveten om att intervjuer med andra bybor förmodligen gett andra perspektiv på utveckling och situationen i byn.

När jag har genomfört min undersökning har jag arbetat utifrån Vetenskapsrådets fyra huvudprinciper som utgör en del av individskyddet (dvs. forskningens etiska riktlinjer) (Teorell & Svensson 2007). Vid genomförandet av mina intervjuer har jag därför informerat mina informanter om att materialet från intervjuerna kommer att användas i min uppsats, och vad syftet är med uppsatsen. Informanterna har även tillfrågats om de vill medverka i min studie och om de vill vara anonyma. Alla informanter har godkänt att vara med i min studie med deras riktiga förnamn.

Observationer

Observationerna gjordes under de fyra dagarna jag bodde i byn. Jag bodde hemma hos Estelas mamma och två systrar. Då jag tillbringade min tid i La Chorrera under Semana Santa (påskveckan) fick jag vara med och förbereda, samt delta i, förberedelserna av de bakverk man äter i byn under denna vecka. Jag fick också möjlighet att vara med och utföra en del av de vardagliga sysslorna som att tvätta kläder i floden och tillaga majstortilla över öppen eld. Jag använde mig därmed av deltagande observationer, delvis för att ta del av några människors vardagsliv i byn, men även för att observera den fysiska miljön. Enligt Öhlander (1999a) ger deltagande observationer en specifik typ av material som möjliggör vissa analyser och utesluter andra. För att citera Öhlander (1999a:75): ”metoden ger beskrivningar av skilda fenomen så som dessa ter sig i det dagliga livets interaktion och gestaltning i specifika situationer, fysiska, social och kulturella sammanhang”. Att bo på platsen har därför varit värdefullt för mig då jag vill kunna beskriva och förstå kontexten som informanterna lever i, och i vilket sammanhang de svarade på mina frågor. Genom att dela gemensamma referensramar minskar enligt Öhlander (1999a) risken för att exotism, det vill säga att upplevelser av olika fenomen överdrivs. En nackdel med gemensamma referensramar kan vara att det blir svårare att upprätthålla en analytisk distans till människor och företeelser.

Forskaren och fältet

Som Teorell och Svensson (2007) skriver handlar intersubjektivitet om att man som forskare strävar efter transparens, det vill säga att man är tydlig med sina steg fram till resultatredovisningen. Någon annan, oavsett ideologi och värderingar, ska i princip komma fram till samma svar på frågan med hjälp av samma material och verktyg. Ens egen påverkan vid intervjuer och observationer går dock inte att bortse från då intervjuer är sociala situationer. Faktorer som ålder, kön, social bakgrund, kunskap, geografiskt hemvist, yttre framtoning och sätt att tala på kan ha varierande betydelse för hur samtalet under intervjun gestaltas (Fägerborg 1999). Enligt Pripp (1999) så intar eller tilldelas forskaren vissa roller av de hen möter i fält. I det nicaraguanska samhället kategoriseras jag som vit kvinna från väst – en *chela*, en roll jag tilldelas. Detta innebär bland annat att det blir svårare att röra mig obehindrat när jag gör observationer eftersom jag sticker ut. Pripps (1999) menar dock att även andra förhållanden kan påverka observationer och intervjuer. Att jag är en ung kvinna från landsbygden är en bakgrund jag delar med vissa av mina informanter, vilket gör att vi har vissa gemensamma erfarenheter. Att jag tidigare varit i La Chorrera två gånger gör att jag har en viss relation till platsen. Att jag sedan under empiriinsamlingen besökte byn

tillsammans med Estela betyder att jag var delaktig i det sociala sammanhanget i byn. Jag kan dock inte frånsä sig min nationalitet och bakgrund kan ha haft en inverkan på fältet. På samma sätt som jag ”identifierar” och observerar miljöer och mina informanter, så kommer mina informanter att kategorisera mig (Pripp 1999). Det gör det rimligt att anta att mina informanter skulle ha kunnat ge annorlunda svar om till exempel en nicaraguan hade ställt samma frågor. Fördelen med att jag kommer från ett annat samhälle och land är att jag kan se saker som man kan missa om man är från platsen då man ofta kan bli hemmablind.

1.3 Teoretiskt ramverk

För att besvara min forskningsfråga har jag använt mig av nationalekonomen och filosofen Amartya Sen's teori Capability Approach. Det är en teori för utvärdering och bedömning av individuellt välbefinnande, bland annat avhängigt av socialt sammanhang. Teorin används inom en rad olika områden så som politik, ekonomi och utvecklingsstudier (Robeyns 2005). Med begreppet *förmågor* (egen översättning från engelskans *capabilities*) läggs fokus på vad människors kan göra och vilka de kan vara, det vill säga vilka möjligheter de har, snarare än på vilka resurser de har (Babic et al. 2010). Enligt Sen är det exempelvis inte bristen på mat utan bristen på rättigheter som orsakar svältkatastrofer (Nationalencyklopedin 2018). I boken Utveckling som frihet (Sen 1999) menar Sen att individens frihet är en grundsten för att enskilda personer ska utveckla sina förmågor att kunna leva det slags liv de önskar. Sen (1999) menar att dessa förmågor kan ökas genom offentliga åtgärder, men att åtgärderna då måste ha en inriktning och form som möjliggör för allmänheten att faktiskt delta och använda möjligheterna

I capability approach används begreppen *funktioner* (egen översättning från engelskans *functionings*) och *förmågor*. Funktion kan vara vad en person har förmåga att göra eller vara i ett visst sammanhang. Till exempel att arbeta, vila, vara läskunnig, vara hälsosam, vara en del av en gemenskap, respekteras och så vidare (Robeyns 2005). Det centrala i förmåga är individens faktiska möjlighet att välja, inte vad hen faktiskt väljer. Med det menas att det inte är lika viktigt att det finns ett stort utbud, utan att möjligheten att välja finns. Det handlar alltså om förmågan att göra eller vara något. Ett konkret exempel som kan visualisera funktioner och förmåga är cykeln. Cykeln är ett medel, funktionen är att kunna cykla och förmågan är att kunna välja cykeln. Ökad förmåga är att ta sig till sitt arbete och på så sätt få en inkomst. Funktionen (ökad rörlighet) tillsammans med förmågan (ett arbete som ger inkomst) kan i sin tur leda till individuell utveckling (ibid). Med hjälp av capability approach kan man visa att två individer kan ha väldigt olika möjligheter även när de har exakt samma verktyg. T.ex. illustrerar Sen (2005) detta med att en person med funktionshinder kan göra mycket mindre än en arbetsför person kan, med exakt samma inkomst och varor. Genom att använda perspektivet capability approach ger kan man undersöka närmare hur individen faktiskt har förmåga att använda verktyg och därmed öka sina möjligheter. (Sen 2005)

Ytterligare två viktiga begrepp som man bör skilja mellan i capability approach är medel och mål för att öka välbefinnande och utveckling. Mål har en central betydelse medan medel endast bidrar till att nå målen om ökat välbefinnande, rättvisa och utveckling. I konkreta situationer försvinner dock de tydliga skillnaderna, begreppen går in i varandra då målen även kan vara verktyg för att nå andra mål. Till exempel är förmågan att vara vid god hälsa ett mål i sig, men det kan också vara en förutsättning, dvs. medel, för förmågan att kunna arbeta. (Robeyns 2005)

Frihet utgör en tredje del i teorin, som mål och medel, men också de effekter *frihet* som medel ger. Sen (1999) tar bland annat upp politiska friheter (så som civila rättigheter), ekonomiska möjligheter (dvs. individens möjlighet att använda och utnyttja ekonomiska resurser), sociala möjligheter (åtgärder samhället vidtar som påverkar individens frihet), insynsgarantier (att exempelvis statliga organ arbetar transparent) och trygghetsgarantier (att samhället tillhanda håller ett socialt skyddsnät). Sen skriver att "[f]rihetens instrumentella roll ligger i det sätt på vilket olika slags rättigheter och möjligheter bidrar till utvidgningen av den mänskliga friheten i allmänhet och därigenom till att främja utveckling" (Sen 1999:55–56). Enligt Sen bör våra utvärderingar och strategier i första hand fokusera på vad människor kan göra och vilka de kan vara. Utifrån det perspektivet kan hinder undanröjas och ge en större frihet att leva det liv en själv värdesätter (Robeyns 2005).

Jag använder capability approach för att studera hur invånarna i La Chorrera ser på de insatser som bedrivs genom projekten och programmen i byn. Med detta teoretiska verktyg kan jag analysera vilken effekt insatserna har på deras förmåga att leva det liv de vill och önskar.

1.4 Bakgrund

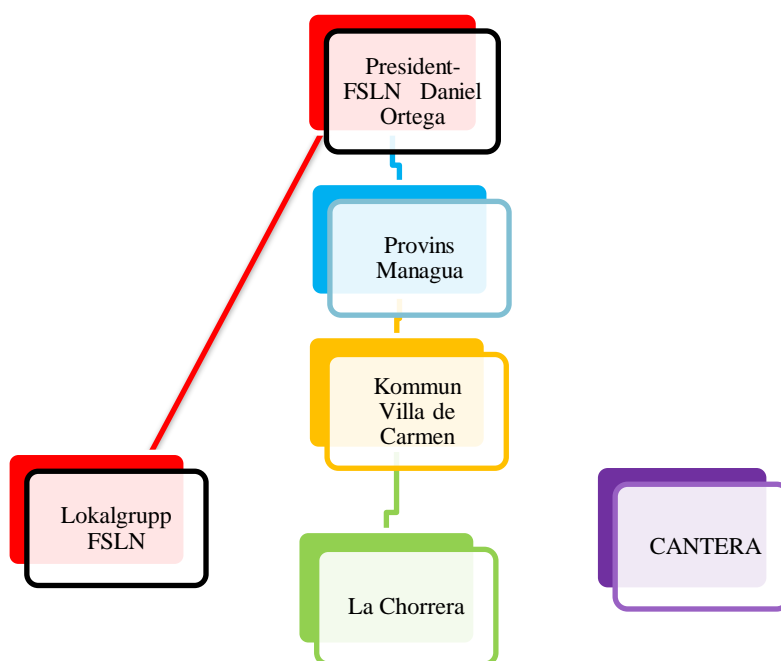
Nicaragua

Nicaragua är ett av de fattigaste länderna i Latinamerika med hög arbetslöshet, låg produktion och stor utlandsskuld (Andrén 2017). Trots god tillgång på naturresurser, bland annat i form av jordbruksmark, energireserver, skog och mineraler, är Nicaragua det mest resurssvaga landet i Centralamerika (Sveriges Ambassad Guatemala 2017). Världsbanken klassar landet som ett lägre medelinkomstland, men fördelningen av landets resurser är skev. Enligt det multidimensionella fattigdomsmåttet lever 45,6 procent av befolkningen i fattigdom och ytterligare 14,8 procent nära fattigdomsgränsen (Andrén 2017). Fattigdomen hänger samman med en historia av interna väpnade konflikter och återkommande naturkatastrofer samt maktmissbruk, korruption och en ojämlig resursfördelning (Sveriges Ambassad Guatemala 2017). Majoriteten av den nicaraguanska befolkningen lever på landsbygden. Mot den bakgrunden har svenskt bistånd riktats mot program för landsbygdsutveckling som prioriterat hållbart användande av naturresurser, lantmäteriinsatser och mikrokreditsystem. Stödet har fokuserat på små och medelstora jordbruk, hälsa, vatten- och sanitetsprojekt samt forskning (inom teknik, medicin, geovetenskap och jordbruk). (Berg 2007)

Nicaragua är till ytan Centralamerikas största land med en befolkning på 6,2 miljoner. I huvudstaden Managua lever cirka 1,4 miljoner personer. Det officiella språket är spanska, men det finns platser där man talar minoritetsspråken Miskito, Sumo och Rama. (Sveriges Ambassad Guatemala 2017). Landet är enligt konstitutionen en demokratisk republik med ett flerpartisystem (Andrén 2017). Presidenten har den verkställande makten och är statsöverhuvud, regeringschef och överbefälhavare, och utses genom direkta val vart femte år. Den lagstiftande makten ligger hos Asambela Nacional – nationalförsamlingen – vars 92 ledamöter väljs för en period om fem år i samband med presidentvalet (ibid).

I november år 2016 hölls president-, parlament- och lokalval i Nicaragua. Daniel Ortega valdes åter till president, denna gång med sin hustru Rosario Murillo som vicepresident, vilket medförde att makten koncentrerades alltmer kring familjen Ortega. Regeringen avvisade internationella och nationella valobservatörer (Andrén 2017).

Landet är indelat i 15 provinser vilka i sin tur är indelade i mindre kommuner, totalt 153 stycken. Invånarna i varje kommun utser kommunens fullmäktige, som därefter utnämner kommunens borgmästare. I landets östra delar, vid Atlantkusten, finns två semi-autonoma regioner, RAAN¹ och RAAS², där majoriteten av Nicaraguas urfolksgrupper bor. Dessa styrs av varsin regional politisk församling vars ledamöter väljs för en period om fyra år (Andrén 2017). La Chorrera ligger i provinsen Managua och i kommunen Villa de Carmen. I vissa byar i Nicaragua finns även lokalgrupper som representerar presidentens parti Frente Sandinista de Liberación Nacional³ (FSLN). I La Chorrera finns en sådan lokalgrupp.

Figur 1: En överblick över det politiska styrsystemet i Nicaragua. Källa: egen bearbetning baserad på data från intervju med Michael.

La Chorrera

La Chorrera är en mindre by som ligger mellan huvudstaden Managua och Leon. Det bor omkring 350 invånare i byn. Till största delen lever familjerna i byn på det egna jordbruket. Självhushållningen är uppemot 90 procent. Jordbruken består av mindre till mellanstora jordbruk på ¼ till två manzanas⁴. Det som odlas är basgrödor som bönor, majs och durra⁵.

¹ Región Autónoma Atlántico Norte, Norra Atlantkustens autonoma region.

² Región Autónoma Atlántico Sur, Södra Atlantkustens autonoma region.

³ På svenska Sandinistiska nationella befrielsefonten.

⁴ En manzana är cirka 0,705 hektar.

För att få en extra inkomst föder man upp ankungar, kalkoner eller kycklingar. De som bor i ena änden av byn där floden inte har torkat ut kan även föda upp griskultingar. Då har man en sugga som får en kull varje år. Jag bad Fatima, Brenda och Marilu beskriva sin by och samhället de lever i:

Fatima: La Chorrera är ett välorganiserat samhälle. Även fast vägarna är dåliga, vilket gör det svårt att bo kvar här, så lyckas vi ändå.

Brenda: Människorna som bor här är snälla, det är en plats nära naturen med frisk luft och det finns möjligheter att föda upp djur som grisar, höns och kalkoner. Det är tryggt, man kan promenera när det är mörkt utan att bli rånad.

Marilu: Platsen är väldigt lugn, väldigt varmt, inte mycket träd som kan ge skugga, men det är hälsosamt att bo här det finns inga bilar eller mycket trafik som kan förorena luften.

Precis som på andra ställen påverkas också La Chorrera av urbanisering, då allt fler flyttar från den nicaraguanska landsbygden till Managua. När jag frågar Marilu vad som är viktigast för att fortsätta utvecklingen i La Chorrera ger hon mig svaret:

Arbetsstillfällena, männen och kvinnorna här vill arbeta, men de kan inte för här finns det ingen tillgång till arbete, det finns människor som arbetar på gårdar och tjänar ungefär 150 córdobas per dag⁶ vilket är ingenting eftersom du kan göra av med det på mat för en dag, på grund av det så emigrerar människor till Managua för att arbeta som hushållerskor, säkerhetsvakter och så vidare (Marilu)

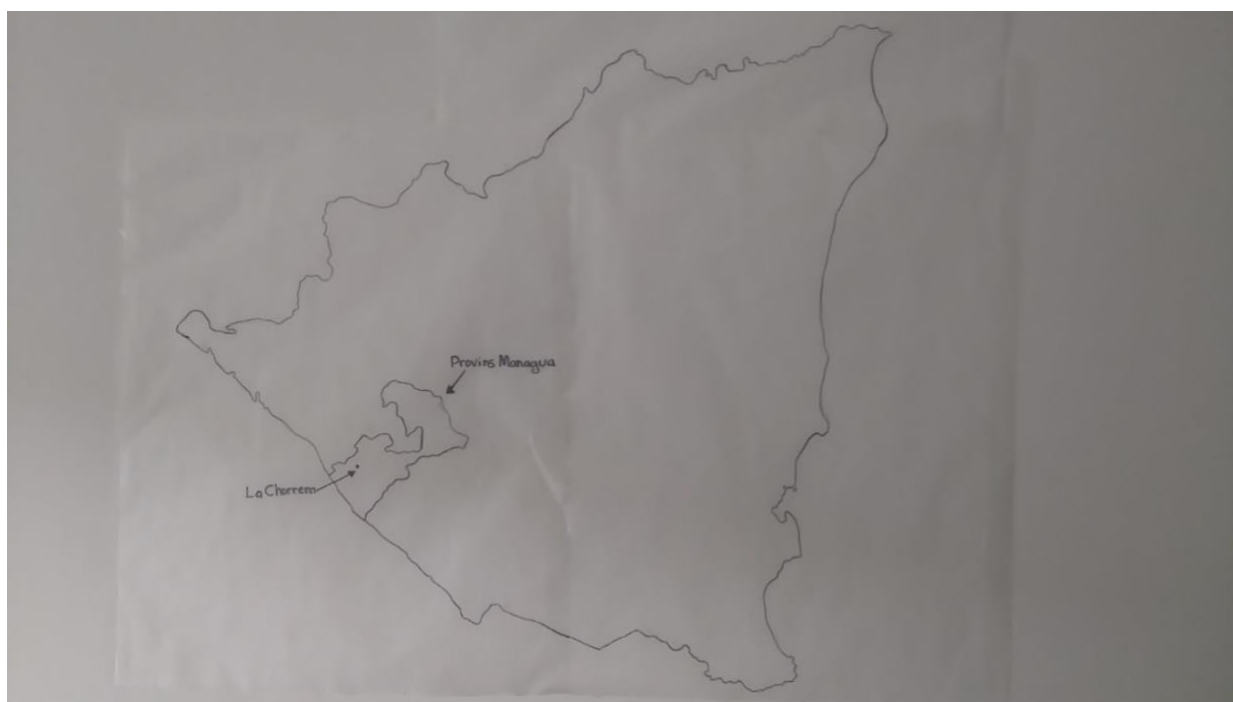

Bild 1: Nicaragua, provins Managua och La Chorrera, ritad av Johanna Blidfors. Fotograf: Johanna Blidfors

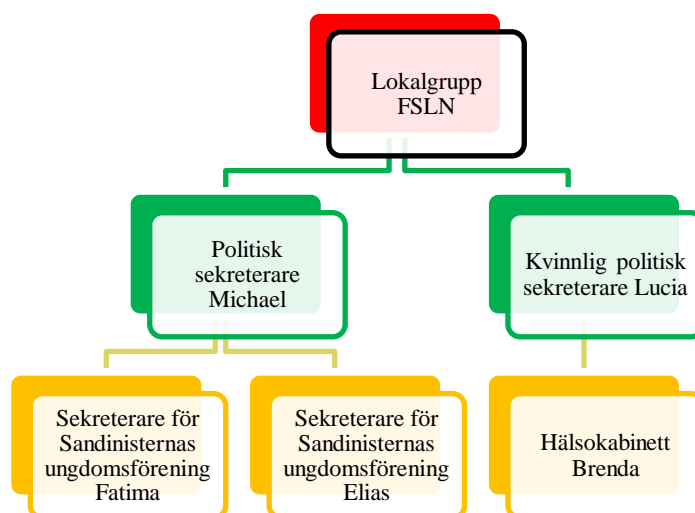
⁵ Durra (kafferhorn) är en art i växtfamiljen gräs. Det är en ettårig växt som kan bli mellan en till fem meter hög. Den klarar torka bra och kan tåla hög lufttemperatur. Durra är tillsammans med vete, ris och majs ett av de viktigaste sädeslagen. Säden från växten används till gröt, kräm och ojäst bröd (Nationalencyklopedin 2017).

⁶ Ungefär 50 svenska kronor. Enligt valutakursen år 2017.

2. Projekt som påverkar människors förmågor

2.1 De lokala organisationerna i La Chorrera

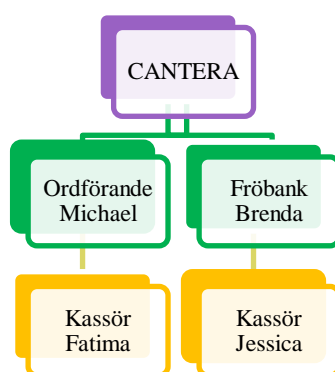
Lokalgruppen FSLN arbetar med program och projekt inom sjukvård, utbildning och miljö. Representanterna i den politiska organisationen i byn väljs av FSLN på kommunal nivå. Michael har valts till politisk sekreterare (ordförande) i FSLN:s lokalgrupp.

Figur 2: FSLN:s lokala styrelse i La Chorrera. Källa: egen bearbetning baserad på data från intervju med Michael

Den andra organisationen som Michael arbetar för i La Chorrera är NGO:n CANTERA⁷ som främst arbetar med projekt och program inom jordbrukssektorn. Styrelsen för CANTERA röstas fram av invånarna i byn. CANTERA har arbetat i La Chorrera i omkring tio år. Michael har haft sina två ledande positioner i CANTERA och FSLN:s lokalgrupp i snart ett och halvt år. I figur 2 och 3 har jag målat upp de två organisationerna. Att Michael arbetar både i CANTERA och FSLN:s lokalgrupp gör att de två organisationerna arbetar mycket tillsammans och har samarbeten i byn. Det skiljer sig från grannbyarna där FSLN och CANTERA inte vill arbeta med varandra, utan arbetar var för sig. Michael ser det som något positivt att de två organisationerna arbetar tillsammans, det gör att byn är bättre organiserad vilket är viktigt när man genomför projekt. Dock säger han att det är viktigt att han arbetar transparent och öppet med de projekt som genomförs, för att samarbetet ska få legitimitet hos invånarna. Detta är något som bekräftas av Marilu: ”nu är vi mer utvecklade för att nu är vi organiserade, saker och ting blir gjorda transparent”. Michael arbetar också mot andra organisationer och aktörer i byn men då endast som representant för FSLN:s lokalgrupp.

⁷ CANTERA, Centro de comunicacion y educacion popular. Centret för utbildning och kommunikation.

Figur 3: Den lokala styrelsen i NGO:n CANTERA i La Chorrera. Källa: egen bearbetning baserad på data från intervju med Michael

Att öka de civila rättigheterna, som att människor kan vara med och bestämma vem som skall styra lokalt och enligt vilka principer, är enligt Sen (1999) ett sätt att ge ökade *funktioner*. Dessa kan genom bybornas val ge ökade möjligheter. I La Chorrera kan invånarna visserligen välja att engagera sig genom att rösta i de lokala valen som hålls. Men då det endast är presidentens parti som finns representerat lokalt har inte byborna möjlighet att välja mellan olika politiska partier. Just friheten att välja mellan olika politiska partier är enligt Sen (1999) en del av de politiska rättigheterna som förknippas med demokratier i sin vidaste mening. Den politiska friheten begränsas då det endast är presidentens parti som finns representerat lokalt. Det politiska deltagandet begränsas också eftersom de som inte är av samma åsikt som FSLN inte har samma möjligheter att engagera sig lokalt. (ibid) La Chorreras invånare begränsas även i sina möjligheter att påverka hur den lokala politiska institutionen FSLN:s lokalgrupp ska arbeta i byn. Då de inte får rösta om vilka som ska ha framträdande positioner i FSLN:s lokalgrupps styrelse har de inte möjlighet att påverka hur det politiska organet ska arbeta i byn. De har därmed viss funktion, att kunna rösta, men inte förmåga att förändra det politiska styret i byn.

I byn finns det också en annan NGO som heter ARCOIRIS⁸. Brenda berättar att de arbetar med att ge stipendium till barn och ungdomar för att hjälpa deras familjer att ge sina barn möjlighet till skolgång. Stipendierna täcker kostnader för skoluniform och skolmaterial. ARCOIRIS ger också möjlighet till mikrolån för invånarna på 15 000 Córdoba (1 500 SEK). För att få tillgång till dessa mikrolån måste man kunna visa upp dokumentation på att man har ett arbete och möjlighet att betala tillbaka de lånade pengarna. Sen (1999) skriver att människors ekonomiska möjligheter genom exempelvis kredittillgänglighet kan vara avgörande för de möjligheter som ekonomiska aktörer har i praktiken. Möjligheten till mikrolån kan därmed vara av vikt för att kunna starta upp och driva mindre verksamheter.

Innan Michael tillträdde sina två mandat för ett och halvt år sedan, fanns det ytterligare en NGO som hette JUAN23 i byn. Den arbetade med projekt som riktade sig främst till byns barn och ungdomar. Estela berättar att de bland annat startade upp en egen lokal fotbollsliga som omkring 150 ungdomar var med och spelade i. De anordnade även kurser i matlagning, bakning och hårklippning. Tanken med dessa kurser var att hjälpa invånarna att skaffa sig en affärsverksamhet att försörja sig och sin familj på. Michael berättar att på grund av inre

⁸ ARCOIRIS, Rainbow Network, är en kristen organisation som arbetar runt om i Nicaragua, framför allt på landsbygden. NGO:n arbetar med projekt inom sektorer som utbildning, hälsovård och mikrofinansiering.

stridigheter och korruptionsanklagelser avslutade JUAN23 sitt arbete i La Chorrera år 2014. När det sociala samspelet inte fungerar och institutioner eller organisationer istället missbrukar sina invånares förtroende resulterar det i att de förlorar sin legitimitet (Sen 1999). Sen skriver: "I socialt samspel förhåller sig individer till varandra på grundval av något slags antagande om vad de erbjuds och vad de kan vänta sig att få. I den bemärkelsen fungerar samhället tack vare en grundläggande tillit (Sen 1999:58). När tilliten inte finns och en organisation eller institution inte arbetar för att öka insynsgarantierna, så leder det till misstro vilket gör att legitimiteten hos invånarna förloras. Insynsgarantier kan exempelvis vara att statliga organ arbetar transparent. Organisationen JUAN23 har blivit ett exempel på hur viktigt det är för de andra organisationerna i byn att arbeta transparent.

2.2 Infrastrukturprojekt och energiprojekt

Man behöver passera ett större vattendrag för att kunna ta sig vidare på den större vägen som går genom hela byn. Vägen består endast av sand på grund av regnvattenerosion och saknar diken vilket gör att allt regnvatten samlas på vägbanan och gruset spolats bort. Under torrperioden blir det bara damm kvar av vägen. Detta gör att det är svårt att använda motorfordon, då motorn förstörs av dammet. Vägen är bred som en gammal svensk körväg och de andra vägarna är mer som stigar. Det vanligaste sättet att transportera saker i byn är med vagn och ox. Det är så man transporterar vatten, majs- och bönsäckar, ved och andra tyngre saker. Annars är det till fots eller cykel som invånarna tar sig runt i byn. En bra och fungerande infrastruktur är viktigt i byn för att man ska kunna leva ett så tillgängligt liv som möjligt, som exempelvis en väga att kunna ta sig till och från skolan. Jag minns från mitt första besök i byn, året innan, att det var problemet med den dåliga vägen som invånarna ville lyfta när vi genomförde metoden *problemträd* (se bilaga 3). Resultatet av problemträd visade att den bristande väg-infrastrukturen i byn leder till att barnen får stanna hemma från skolan, samt att det saknas möjlighet att kunna ta sig mellan hemmet och jobbet. Tillgången till sjukvård blir också begränsad och att inte kunna frakta basvaror gör att matsäkerheten påverkas. Dessutom leder bristen på infrastruktur indirekt till emigration och minskad möjlighet till socioekonomisk utveckling. Under intervjun med Michael berättar han att man nu har fått hjälp med att genomföra ett projekt som ska arbeta med att reparera och underhålla vägen. Det är FSLN tillsammans med kommunen som finansierar detta projekt. Sårbarheten och utsattheten på grund av den dåliga infrastrukturen blir tydlig för mig inför mitt planerade andra intervjutillfälle. På grund av nattens och kvällens skyfall kan jag inte ta mig in i byn då vägen är bortspolad upp till Michaels hus och vattennivån i floden så hög att den inte går att korsa.

Trygghetsgarantier behövs för att tillhandahålla ett socialt skyddsnät och förhindra att de berörda inom befolkningen utsätts för förnedrande elände, bristande matsäkerhet som kan leda till svält, eller en avskildhet som gör att viktig sjukvård inte kan brukas vilket i värsta fall leder till förtidig död (Sen 1999:58).

I La Chorrera är vägen en trygghetsgaranti för att de ska kunna bruka de sociala skyddsnät som sjukvård och utbildning utgör. Vägen blir en funktion för att invånarna ska ha möjlighet att utbilda sig, få vård vid sjukdom eller kunna arbeta och få en inkomst. Att den funktionen inte finns gör att de hämmas i både den individuella utvecklingen och den socioekonomiska utvecklingen. Vägen blir en central funktion då den tillsammans med andra funktioner skulle kunna öka invånarnas förmågor. I cykelexemplet betyder det att om invånarna har tillgång till funktionen cykel kan de snabbare ta sig till arbetet eller till marknaden för att sälja varor. Men de har inte möjligheten att använda själva funktionen cykel om det inte finns en

fungerande infrastruktur, vilket gör att cykeln inte bidrar med den önskade förbättringen av invånarnas förmåga till arbetsmöjligheter och en inkomst.

Husen högst upp i byn har tidigare inte haft elektricitet kopplat till sina hus, men CANTERA har genomfört ett projekt med ekonomiskt stöd från kommunen och ENATREL⁹. Där har man satt upp 16 stycken solpaneler, och familjerna själva har sedan installerat fyra tändstift så att de kan se på tv, ha en fläkt och ladda sina datorer. Dock har fortfarande inte alla hus i byn tillgång till elektricitet. Brenda gör tydligt att det är viktigt att fortsätta de projekt man har påbörjat:

Om man ser vad som är viktigast för att fortsätta utvecklingen, tror jag att det skulle vara energiprojektet¹⁰ som jag hoppas ska ge energi till alla hus i framtiden, och underhåll av vägen, vi behöver att vägarna underhålls varje år (Brenda).

Sociala möjligheter är resultaten av de åtgärder samhället vidtar som påverkar individens frihet att leva bättre. Människors förmåga är friheten att kunna utöva vad de värdesätter som viktiga möjligheter för att kunna fungera och leva det liv de önskar. Sen (1999) Genom solpanelsprojektet har fler hushåll tillgång till elektricitet. Tillgången till elektricitet förenklar det vardagliga livet, t.ex. då möjligheten att äga ett kylskåp möjliggör förvaring av färskarvaror i hemmet under längre tid. Kylskåpet kan också bidra med ekonomiska möjligheter (ibid). Det kan i ett svenskt sammanhang verka simpelt att ett kylskåp skulle göra så stor skillnad, men kylskåpet kan bli en funktion för att starta en mindre verksamhet. Är man ensam om att ha ett kylskåp med frys kan det innebära en möjlighet att sälja is eller *batido*¹¹ vilket ger möjligheten till en extra inkomst.

2.3 Utbildningsprojekt

För tre år sedan genomfördes ett projekt för att bygga en förskola för barnen i åldern tre till fem år. ”Barnen är viktiga för samhället, därför är det viktigt att vi förbättrar situationen för barnen i byn”, säger Michael. Detta gjorde att byns barn inte längre behövde lämna byn för att genomföra sin skolgång. Enligt Sen (1999) så kan åtgärder som utbildning påverka individens frihet att leva bättre och vara en viktig faktor för att skapa bättre sociala möjligheter i samhället man lever i. Michael berättar att projektet även var positivt för byn i bemärkelsen att barnens familjer var tvungna att aktivt delta för att projektet skulle kunna genomföras. Det skapade ett engagemang hos invånarna, något som annars är svårt att få till i byn enligt Michael. Projektet var finansierat av den nicaraguanska statens utbildningsministerium (El MINED), kommunen, samt byn (som fick bidra med sin arbetskraft). Kommande projekt för att förbättra situationen för barnen i byn är att borra en brunn och bygga en toalett i anslutning till förskolan. I dagsläget får barnen springa hem för att dricka vatten eller för att gå på toa berättar Michael. Skolbyggnaden fungerar också som samlingsplats för möten som genomförs av FSLN:s lokalgrupp eller CANTERA, då byggnaden ligger i mitten av byn. Det är en enkel grå byggnad uppbyggd av betongblock, det finns inga fönster utan endast två dörrhåll. Läraren använder sig av en gammal griffeltavla, och det finns åtta små stolar runt det enda bordet som står i mitten av det enda rum som skolbyggnaden består av. När jag går in i skolbyggnaden känner jag dammet från jordgolvet i min strupe och jag slås av mörkret där inne, det finns ingen elektricitet vilket ger ett skumt

⁹ ENATREL är Nicaraguas största privata energiföretag.

¹⁰ Projektet som genomförs med solpaneler.

¹¹ *Batido*, en typ av ”glass”. Man mixar en frukt, exempelvis banan, blandar det med mjölk, is och lite socker. Sedan fryser man det i plastpåsar i cirka en timme. Försäljningen marknadsförs med en skylt med exempelvis *se vende batido de manzana* på grinden till huset så förbipasserande kan köpa.

ljus. Det finns heller ingen ventilation vilket gör att det blir varmt när den nicaraguanska solen lyser och det blir uppåt 40 grader Celsius. På grund av omständigheterna bedrivs undervisning endast mellan klockan åtta och elva på förmiddagen.

2.4 Jordbruk

I byn odlar man främst basgrödor som majs, bönor och durra. Det jordbruk som bedrivs i byn är till största del för det egna hushållets självförsörjning där ca. 90 procent går till hushållet, och resterande tio procent går till försäljning. Orsakerna till att produktionen av jordbruksprodukter inte är högre är delvis klimatförändringar (ett exempel är minskad nederbörd med torrare jordar som följd), delvis att den vanligaste jordtypen i byn inte passar för odling. När jag besöker Michaels hus blir det påtagligt hur många olika projekt som pågår i byn för att förbättra möjligheterna för en rikare kosthållning som ger bättre och mer näring, hela Michaels trädgård är som ett laboratorium med diverse odlings- och vattensystem för att kunna odla under torrperioden. Det är ett pilotprojekt på initiativ från den nicaraguanska staten, där man försöker etablera en skola för odlingstekniker. Projektet genomförs genom CANTERA. Under intervjun tar vi en paus och jag får en egen guidad tur av de olika försöksodlingarna med grödor som majs, squash, gurka, pumpa och paprika. Det man vill uppnå med projektet är att öka odlingen av grönsaker för att invånarna ska få en mer varierad kost. Detta genom att anlägga grönsaksland i anslutning till huset och att på åkrarna odla majs, bönor och durra.

CANTERA har även hjälpt byn ekonomiskt med att införskaffa en tank som fyller 1000 liter, som ska bidra till att förenkla möjligheterna att lagra vatten och använda droppsystem under torrperioden. Det bedrivs även projekt i att utbilda invånare i byn i odlingssystem som är mer ekologiskt orienterade för att minska användningen av kemiska bekämpningsmedel. Det finns även ett större projekt som heter AGROecologico vars syfte är att öka invånarnas medvetenhet om människans effekter på klimatet. En del av projektet är att invånarna ska skriva löften för klimatet. CANTERA bedriver också ett projekt med mål att öka antalet träd och med dem biodiversiteten i området. Organisationen ger varje hushåll 20 stycken trädplantor att plantera på var och ens egendom. I anslutning till skolbyggnaden har man även byggt en lokal fröbank. För de flesta familjer i La Chorrera är marken de äger deras viktigaste egendom, men också deras trygghet. Marken blir deras resurs för att skapa förmågan att kunna försörja sig genom att bruka jorden. Men den kan även ge trygghet genom att finnas där obrukad, ifall man skulle bli arbetslös. Har man inget jobb utanför hemmet kan man ändå överleva genom att odla sin egen mat. I Nicaragua finns inte ett välfärdsystem på samma sätt som exempelvis i Sverige. Är du arbetslös finns inte möjligheter till arbetslöshetsersättning, och därför har marken familjerna äger fler funktioner än att bara producera mat. Marken blir ett eget skyddsnät. (Sen 1999)

3. Vad är utveckling?

3.1 Att vara organiserad

För att jämföra La Chorreras utveckling med för tio år sedan, [...] till exempel nu så finns det mat till de gamla, under en lång tid hade vi ingen organisering men nu har vi möten med CANTERA, och den ekonomiska utvecklingen är mer stabil nu. Det finns människor som med ris, bönor, ost och majstortilla som är glada nu. Gud har välsignat oss med skörden och just nu med de nya odlingsteknikerna kan vi odla på sommaren och på vintern. Innan visste vi inte hur vi skulle odla, så plantorna dog, men nu vi förbereder jorden innan sådd, och vi får skörd tack vare de odlingskurser som vi har deltagit i. [...] Inom utbildningen har vi också utvecklats, för nu har barnen en skola. De behöver inte gå till grannbyn för att genomföra sin skolgång, det finns människor från La Chorrera som har börjat på universitet (Marilu).

Såväl Fatima som Brenda och Marilu är överens om att situationen i La Chorrera har förbättrats sedan CANTERA började bedriva projekt och program i byn. Enligt Sen så kan (1999:56) ”friheter som direkt eller indirekt bidrar till den totala frihet som människor har att leva så som de önskar”. De projekt och program som bedrivs i La Chorrera innefattar ett eller flera av de frihetesområden som Sen anser som centrala för att öka människors förmåga. Exempelvis så bidrar energiprojekt med sociala möjligheter genom att bidra till att fler hushåll i La Chorrera har tillgång till elektricitet. Det blir den direkta friheten som programmet bidrar med, den indirekta friheten är att elektriciteten ger möjlighet till ökat ekonomiskt deltagande (ekonomiska frihet), exempelvis genom möjligheten till ett kylskåp som öppnar för att sälja is och batido. Alla de frihetesområden som Sen (1999) tar upp så som politisk friheter, ekonomiska friheter, sociala möjligheter, insynsgarantier och trygghetsgarantier tenderar att bidra till en persons förmåga att leva friare, men de tjänar också till att komplettera varandra. Frihet är inte bara det främsta målet för utveckling utan också dess viktigaste redskap (Sen 1999:56). Flera funktioner tillsammans har ökat invånarnas möjligheter i La Chorrera. Fokus i Sens analysmodell capability approach är att se vad som behövs för att utvidga de förmågor som enskilda personer har att leva det slags liv de önskar.

3.2 Att kunna utvecklas

Vad utveckling betyder för mig? Jag tror att utveckling börjar i en människa [...] med min attityd så att jag kan skapa utveckling i mitt samhälle. Jag måste reflektera över det jag behöver och vad som är nödvändigt för att förbättra min livskvalitet. (Estela)

Det Estela säger är att vi måste se individen som ett medel i utvecklingsprocessen för att skapa en samhällsförändring. Sen (1999) menar att man uppfattar den faktiska friheten som en grund för att veta om man misslyckas eller lyckas. Men den är också en avgörande faktor bakom individuell initiativförmåga och samhällelig effektivitet. Ett tydligt exempel på det Estela beskriver, är när jag frågar Marilu hur hon upplevde och ser på sitt deltagande i bakningskursen som JUAN23 anordnade:

Från början var en av mina drömmar att lära mig baka och jag vill fortfarande lära mig mer för att jag kan bara grunderna, jag skulle vilja bli bättre. Så när jag började i bakningskursen träffades vi i en månad och bakade [...] jag sålde lite kakor. [...] Det var min erfarenhet av att arbeta men jag vill lära mig mer för det finns många bakverk som jag skulle vilja lära mig att göra. Jag känner mig uppfylld, för ända sedan jag var ett barn har jag velat lära mig att baka och jag tyckte det var ett bra tillfälle att lära mig. När vi övade, försökte jag göra saker och inte bara titta på. Ifall du inte tränar glömmar du allt du har lärt dig. I början gjorde jag mina egna kakor,

de var väldigt konstiga, jag var den enda som kunde äta dem men med tiden och träning blev jag bättre men jag skulle vilja bli ännu bättre. (Marilu)

Under alla intervjuer har jag bett mina informanter att definiera vad utveckling är för dem. Om det handlar om individen, samhället eller båda och vart de tror att man ska börja för att skapa en utvecklingsprocess. När jag frågade Fatima och Marilu så svarade de följande:

Fatima: Det är att utveckla vår kunskap och sätta det vi lärt oss i praktik... För samhället... För nu kan vi fyllas av kunskap. Själva idén är att sälja vad vi har lärt oss.

Marilu: För mig betyder det förändring, en avancering eftersom det har skett en förändring hos mig. Det är sant att vi ibland fattar dåliga beslut i våra liv, till exempel, jag avslutade bara högskolan. Men jag har tagit några kurser och det känns som att jag inte är lämnad efter eftersom nu kan jag baka tio kakor och sälja dem och tjäna mina egna pengar eller så kan jag baka bröd och sälja det. Så för mig är utveckling en förändring, en avancering i ditt liv, det är att definiera mål och uppfylla dem.

Genom att ta tillvara på den egna förmågan kan man avancera i den situation man befinner sig i. Att själv förändra situationen genom att kunna försörja sig själv och därigenom skapa förändring, stärker människors förmågor (Sen 1999). Det blir tydligt att alla tre, Fatima, Brenda och Marilu, är nöjda med de projekt och program som bedrivs i byn, men de önskar något mer för att kunna leva det liv de önskar. I deras fall gestaltas önsningarna av drömmar om kurser i bakning men även möjligheten att starta ett eget lokalt bageri. Utveckling är för dem är att kunna utveckla sig själv, därigenom fylls de med både glädje och motivation.

3.3 Att ha samma möjligheter

När jag frågar om det finns något projekt de saknar eller som de önskar se i framtiden så svarar alla tre att de skulle vilja att CANTERA skulle anordna kurser i bland annat bakning, vilket NGO:n JUAN23 arbetade med tidigare i byn. Alla kvinnor säger att drömmen skulle vara att det fanns ett bageri i byn, ”det skulle vara roligt för då skulle man ha en plats att träffas på” säger Fatima. Marilu som deltog i en av kurserna som JUAN23 genomförde säger att hon efter kursen har haft en dröm om att starta ett bagerikooperativ tillsammans med några andra kvinnor i byn. Men då hon inte har de ekonomiska möjligheterna menar hon att hon skulle behöva möjlighet att ta ett mikrolån för att starta upp en verksamhet.

Nå... kanske lånemöjligheter, till exempel lärde jag mig i ett projekt att göra bakverk, och ibland behöver jag åka till Managua för att köpa allt material, för man kan inte köpa det i byn och vi behöver pengar för att kunna köpa allt (Marilu).

NGO:n ARCORIS som arbetar i byn ger möjligheter till mikrolån. Men för att få tillgång till den kreditmöjligheten måste man kunna visa upp dokument som visar att man har ett arbete och därmed möjlighet att betala tillbaka de lånade pengarna. I det nicaraguanska samhället är det vanligt att kvinnor arbetar i hemmet. Om det är någon som har ett arbete utanför hemmet så är det mannen i familjen. Resursen (i detta fall mikrolånet från ARCORIS) kan finnas men att inte ha möjligheten att använda funktionen som resursen består av kan vara orsaken till att man inte uppnår den önskade funktionen (att kunna använda mikrolånet för att starta ett bageri). Sociala normer, könsroller, hierarkier i samhället och maktrelationer kan vara de sociala omvandlingsfaktorerna (egen översättning av engelskans social conversion factors) som spelar roll vid omvandlingen av en tillgång (medel) till en uppnådd funktion (egen översättning av engelskans achieved functionings) (Robeyns 2005). Sen (2005) vill genom capability approach synliggöra de möjligheter som en person faktiskt har att göra saker hen

skulle vilja. Genom Capability approach perspektivet kan man ta hänsyn till om en person har de medel och instrument som behövs, men även om personen har möjlighet och tillstånd att faktiskt utöva vad hen skulle vilja. Sen menar att två personer kan ha väldigt olika möjligheter även när de har exakt samma verktyg. Man kan tro att en kvinna och en man har samma möjligheter att använda verktyget mikrolån från ARCORIS. Men det Marilu påpekar är att hon inte har tillgång till mikrolånet då hon arbetar i hemmet och därför inte har en inkomst på samma sätt som hennes man som arbetar utanför hemmet. Normen att majoriteten av kvinnorna arbetar i hemmet som *ama de casa*, gör att kvinnorna inte har samma förutsättningar att använda mikrolånet för att exempelvis starta ett bageri. Mikrolånet fungerar då inte som ett verktyg för att öka deras förmåga att leva det liv de önskar. För att få tillgång till lånet blir kvinnan beroende av sin mans välvilja att hjälpa henne att få mikrolånet, då det endast är han som kan visa upp dokumentation på inkomst utifrån.

3.4 Att inte se människan

Vad händer om man inte ser människan som nyckeln till utveckling? Som nyckeln till att kunna leva det liv hen önskar? Sådär säger Estela: ”Ibland riktas projekt mot att lösa större problem, men ignoreras personens (den faktiska deltagaren) problem så vill inte personen göra det”.

Att använda projekt och program som ett verktyg för att öka människors förmågor är vanligt förekommande, speciellt inom biståndssektorn. Det Estela säger och som Sen (1999) även tar upp är att utveckling ska ses utifrån vederbörandes egna mål och värden, och inte i första hand från den förväntade samhällsnyttan

Individuell frihet är till sin kärna en samhällsprodukt, och det finns ett dubbelsidigt samband mellan (1) sociala arrangemang för att öka de individuella friheterna, och (2) hur individuella friheter används inte bara för att förbättra vars och ens liv utan också för att göra sociala arrangemang lämpligare och mer effektiva (Sen 1999:49).

Att definiera vad utveckling är för individen, byn eller samhället är centralt, eftersom man annars har ett projekt som varken ger önskat resultat för individen eller samhället. Utvecklingsprogram ska ses som ett verktyg som ger ökade förmågor för individen. Om inte individen ser hur ett deltagande i ett projekt eller program kan ge önskade möjligheter till individuell utveckling så kommer individen välja bort projektet. Projektet i sig kan inte öka personens förmåga, utan det är individen som genom att välja att delta och använda projektet som ett verktyg kan få ökad förmåga till att leva det liv hen vill. Så det är inte programmen som står för utvecklingsprocessen utan individen som i sin tur blir en del i samhällsutvecklingen (Sen 1999).

3.5 En framtid för nästa generation

Att se framtiden i platsen och det liv man lever, blir viktigt för att man ska kämpa vidare. Brenda, Fatima, Marilu och Michael är alla föräldrar och för dem är deras barn framtiden. ”För barnen skulle det behövas rekreationsprojekt som att bygga en park, en fotbollsplan, jag skulle vilja ha allt detta i framtiden, att La Chorrera har sin egen park”, säger Brenda. Parken som Brenda berättar om är ett av de projekt som den nicaraguanska staten driver. De bygger parker som har gratis wifi dygnet runt. De innehåller ofta några statyer, lite historia om platsen, gungor, rutschbana och andra utomhusleksaker för barnen. Det är lite motsvarigheten till den svenska statens nuvarande bredbandsutbyggnad. Min erfarenhet är att nicaraguanerna

känner sig väldigt hedrade om de får en park, på varje plats som jag har besökt som haft en park har det alltid ingått ett obligatoriskt besök av parken. Fatima och Marilu håller med Brenda, det måste finnas saker för barnen att göra så de vill stanna i byn. Michael säger att han planerar att tillsammans med CANTERA starta upp den populära fotbollsligan som fanns tidigare och som arrangerades av JUAN23. Estela berättar att fotbollsligan blev så populär just för att den förde byn samman. Det fanns en anda av gemenskap i att ses på helgerna och samlas runt fotbollsplanen. En gemenskap som tidigare inte fanns i byn.

3.6 Människan är i slutändan målet

Estela reflekterar över att hur anpassade projekten än är så är det svårt att få människor att ta till sig dem om de mår dåligt fysiskt eller psykiskt. Hon menar också att det är viktigt att förstå att människan påverkas av naturen och miljön runt sig. Hon pratar om att om projekten mer är riktade för att ge bättre biologisk mångfald, så kan de också ge gladare och friskare människor. Sånär säger hon:

Utveckling har också att göra med miljön som jag lever i [...], utveckling måste integreras för att man också behöver se den emotionella delen. Det är viktigt att veta hur personer lever på landsbygden, genom hans ansikte kan vi se om han mår bra, om han är glad, om han är frustrerad, varför är han frustrerad? (Estela)

Det Estela menar är att vi i första hand måste se den enskilda människan, då individens välbefinnande är centralt för att förstå hur individen kommer ta till sig de medel som projekten och programmen ska bidra med. Individens förmåga avgör om hen kommer att omvandla medlen till möjligheter. Just förlusten av grundläggande förmågor (egen översättning av engelskans deprivation of basic capabilities) är viktig att se och uppmärksamma då förlusten av självförtroende och fysisk såväl som psykisk hälsa kan påverka vår förmåga att handla. Detta påverkar utvecklingsprocessen (Sen 1990). Personliga omvandlingsfaktorer (egen översättning av engelskans personal conversion factors) (t.ex. fysiskt tillstånd, läsförmåga, intelligens) påverkar hur en person kan tillgodogöra sig egenskaper hos verktyget i en funktion. Om en person är inaktiv, eller i dåligt fysiskt tillstånd, då kommer verktyget vara till begränsad hjälp för att möjliggöra funktion. (Robeyns 2005:99)

Brenda vill också ha med medvetenhet som en viktig komponent för utveckling, men då i relation till naturen. Att värna om platsen man bor på och att både utveckla och vårda miljön påverkar människors välbefinnande. Floden är en central del för att människorna i byn ska kunna leva det liv de önskar. Vid floden tvättar man kläder och sig själv, det är också en plats för barnen att leka på. Man kan njuta av skuggan av de träd som omger flodenstranden. Brenda menar att utveckling ska utgå ifrån miljön, för att man ska skapa en hållbar utveckling. Att människans negativa effekter på miljön ska det uppmärksammas.

Utveckling innebär för alla, för samhället liksom för individen... vet inte! Kanske att hitta ett sätt att veta vad som händer i samhället... eller en väg så alla är medvetna om vad som händer. Att ha möjligheten att se vårt samhälle utvecklas som exempelvis med flera träd eller att skapa medvetenhet om att vi förstör vår planet (Brenda).

Frågan jag ställer mig själv är om grunden i utvecklingsprocesser handlar om att ge människor hopp. Kan projekt och program som de som bedrivs i La Chorrera ge hopp? När jag frågade Brenda hur den uttorkade floden påverkade henne svarade hon:

När jag ser flodfårorna från den uttorkade floden blir jag väldigt ledsen. Men jag tror att om floden fanns skulle allt vara annorlunda, allt skulle vara grönt. Vi behövde inte oroa oss för att våra brunnar ska sina...(Brenda).

Jag minns att jag hade en föreläsning där läraren sa att Amazonas regnskog var som jordens lungor, att dess strömmar och floder var som jordens artärer och att de skapade liv genom att dra med sig näring och ge grönska. Liv som stoppas om man bygger dammar, eller när vattendragen torkar ut på grund av klimatförändringar. När jag frågade Brenda vad hon såg som viktigt för att skapa utveckling i La Chorrera svarade hon:

Processen av att öka medvetenheten om att inte hugga ner träd, öka återplanteringen, inom några år kommer vi se resultat i en återvuxen skog, vem vet kanske denna vinter att floden kommer tillbaks...(Brenda)

Floden torkade ut för cirka 50 år sedan i den övre delen av byn, men genom projekt i AGROecologico har man försökt öka medvetenheten och startat program för att öka återplanteringen och biodiversiteten i byn. Jag kan inte svara på om det har gett resultat för vår planet, men det har i alla fall gett Brenda hoppet tillbaka om att floden kommer tillbaka en dag. Så ja, kanske kommer en dag då de uttorkade flodfårorna kommer att pulsera och skapa grönska, men vad som är säkert är att idag pulserar hoppet i Brendas ådror.

4. Slutord

Syftet med denna uppsats var att utifrån fem individers perspektiv på utveckling bidra med en diskussion om utveckling. Min frågeställning i denna uppsats handlar om hur de insatser som görs i byn, i form av projekt och program, påverkar invånarnas förmåga att leva det liv de vill och önskar. Dock vill jag påminna om att mitt syfte inte är att ”utvärdera” projektens påverkan, utan utifrån mina insikter i projekten och de intervjuades liv, diskutera frågor om utveckling. Resultaten från fältarbetet indikerar att de projekt och program som bedrivs i La Chorrera innefattar ett eller flera av de frihetsområden som Sen anser som centrala för att öka människors förmåga. De kan nu utbilda sig, har bättre odlingstekniker, stabilare ekonomisk utveckling, bättre matsäkerhet och är framförallt bättre organiserade i byn tack vare att CANTERA och FSLN:s lokalgrupp samarbetar och driver vissa av projekten tillsammans. Projekten kan påverka individens förmåga att leva det liv hen vill i La Chorrera. Projekten och programmen kan även bidra med att skapa medvetenhet genom AGROecologico som kan påverka hur människan ser på sitt handlande i förhållande till naturen. Just projektet AGROecologico bidrar inte bara med att skapa medvetenhet runt klimatfrågor utan även med förhoppningar om att den uttorkande floden ska komma tillbaka och då förbättra situationen i byn. I framtiden kanske byborna inte behöver begränsas av att de inte har tillgång till vatten.

De två avsnitten ”Projekt som påverkar människors förmåga” och ”Vad är utveckling?” visar varför det är viktigt att se individen som ett medel i utvecklingsprocessen för en samhällsförändring. Genom att ta hänsyn till den enskilda individens välbefinnande går det att förstå hur individen kommer ta till sig de resurser som projekt och program ska erbjuda, och ifall individen kommer ha möjligheten att omvandla dessa till förmågor och funktioner. Att se faktorer som kan begränsa individens handlande är av vikt för att kunna öka individens förmåga. I analysen nämner jag att förlusten av grundläggande förmågor, såsom självförtroende, och fysiska och psykiska nedsättningar, kan påverka förmågan att handla. Förlusten kan försämra individens initiativförmåga. Hur hinder så som sociala faktorer (sociala normer, könsroller, hierarkier i samhället och maktrelationer) kan begränsa en persons förmåga är också viktigt att uppmärksamma när man ser på individens förmåga att faktiskt använda ett medel. Resultatet av analysen och diskussionen om utveckling visar att det är viktigt med projekt som bidrar till att individen kan utveckla sig själv utifrån den man är och kan vara i det sammanhang man lever. Att ta tillvara på den egna förmågan kan enligt Sen (1999) göra att man kan avancera i den situation man befinner sig i. Genom att själv kunna försörja sig själv och därigenom skapa förändring, stärker även människors andra förmågor. Även möjligheten att göra nya val, och därmed möjligheten att rätta till tidigare misstag har visat sig vara viktiga faktorer för att kunna leva det liv man önskar. Marilu säger att “man gör dåliga val i livet”, och hennes poäng är att när hon fick chansen att ta extra lektioner så fyllde det henne med tro på sig själv. Hon insåg att hon inte var dummare än någon annan. Hon förstår också utveckling som att sätta upp mål för sig själv och kämpa för att kunna uppfylla dem. Båda dessa två saker är av vikt för att skapa utveckling i sig själv.

Enligt Sens (1999) teori om capability, är en viktig grund i utvecklingsprocessen att människor har en tro på sig själva. Utveckling handlar om att människor mår bra och förstår sitt eget värde i samhället. Det handlar också om att skapa personlig utveckling först, för att sedan kunna få till en samhällsutveckling. Detta stämmer överens med det som jag har fått fram av mina analyser av det empiriska material jag samlade in i La Chorrera.

Som avslutande ord vill jag åter citera två textrader från den inledande sångtexten. ”Ett folk som bär på ett hopp och en dröm, om att själva få skapa sin framtid” (Afzelius 1990), att som

människa få känna hopp och ha en dröm är mycket av vad utveckling handlar om. Att öka människors förmåga att utveckla sig själv utifrån den man är och det sammanhanget man lever i, är centralt för att leva det liv man önskar. Att få skapa sin framtid.

5. Källor och litteratur

5.1 Tryckta källor

Babic, B.; Graf, G. & G. Castro, O. (2010) "The Capability Approach as a framework for the evaluation of child and youth Capability Approachre" i *European Journal of Social Work* 13:3, ss.409-413.

Berg, L. (2007). *InterNacionalistas- identifikation och främlingskap i svenska solidaritetsarbetares berättelser från Nicaragua*. Diss. Umeå universitet. Umeå: h:ström-Text& Kultur.

Fägerborg, E. (1999). Intervjuer. I: Kaijser, L. & Öhlander, M. (red). *Etnologiskt fältarbete*. Upplaga 1:8. Lund: Studentlitteratur, ss. 55–71.

Kvale, S & Brinkmann, S. (2015). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Upplaga 3:3. Lund: Studentlitteratur.

Pripp, O. (1999). Reflektion och Etik. I: Kaijser, L & Öhlander, M (red.), *Etnologiskt fältarbete*. Upplaga 1:8. Lund: Studentlitteratur, ss. 41–53.

Robeyns, I. (2005). The Capability Approach: a theoretical survey. *Journal of Human Development*, 6(1), ss. 93-114.

Sen, A. (2005). Human Rights and Capability Approachs. *Journal of Human Development*, 6(2), ss.151-166.

Sen, A. (1999). *Utveckling som frihet*. Upplaga 1:1. Göteborg: Daidalos.

Teorell, J. & Svensson, T. (2007). *Att fråga och att svara–samhällsvetenskaplig metod*. Upplaga 1:4. Stockholm: Liber.

Öhlander, M. (1999a). Deltagande observationer. I: Kaijser, L & Öhlander, M (red.), *Etnologiskt fältarbete*. Upplaga 1:8. Lund: Studentlitteratur, ss.73–87.

Öhlander, M. (1999b). Utgångspunkter. I: Kaijser, L & Öhlander, M (red.), *Etnologiskt fältarbete*. Upplaga 1:8. Lund: Studentlitteratur, ss.9–22.

5.2 Digitala källor

Afzelius, B. (1990). *Hälsningar från Nicaragua*. [Låttext] Tillgänglig: <https://genius.com/Bjorn-afzelius-halsning-fran-nicaragua-lyrics> [hämtad 2018-05-09]

Andrén (2017). *Landsöversikt Nicaragua 2017*. Guatemala: Sveriges Ambassad. Tillgänglig: <http://www.swedenabroad.com/sv-SE/Ambassader/Guatemala/Landfakta/Om-Nicaragua/> [2017-04-27].

Nationalencyklopedin (2018). *Amartya K Sen*. Tillgänglig: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/amartya-k-sen> [hämtad 2018-05-09]

Nationalencyklopedin (2017). *Durra*. Tillgänglig: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/durra> [2017-06-15].

Svenska FN-förbundet (2016). *Huvudsidan/Länder/Nicaragua*. Tillgänglig: <http://www.globalis.se/Laender/Nicaragua> [2017-06-07].

Sveriges Ambassad Guatemala (2017). *Landfakta- om Nicaragua*. Tillgänglig:
<http://www.swedenabroad.com/sv-SE/Ambassader/Guatemala/Landfakta/Om-Nicaragua/>
[2017-04-27].

http://www.mikaelwiehe.se/mw_och_nicaragua.htm [2017-04-27].

5.3 Bilaga 1

Intervjuguide

Frågor om projekten i La Chorrera

Vilka institutioner finns det i byn?

Hur är relationen mellan de olika organisationerna i byn?

Inom vilka område arbetar respektive organisation?

Finns det samarbeten mellan de olika organisationerna?

- Mellan de statliga och ickestatliga organisationerna?

- Och mellan organisationerna och andra aktörer i byn?

- Hur arbetar ni när ni gör samarbeten i projekt eller program?

Finns det en bra kommunikation mellan landsbygdsutvecklaren och de olika organisationerna?

Frågor om hur de olika projekten och programmen finansieras

Vem finansierar de olika projekten i byn?

Hur gör ni när ni söker ekonomiskt stöd för att finansiera projekt?

Finns det bistånd som kommer från andra länder som finansierar projekt i byn?

Frågor om förvaltningen av projekt och program i byn

Vem förvaltar projekten och programmen?

- När ni introducerar ett projekt och program har ni mycket tid för att implementera projekten innan?

Vad betyder utveckling för dig?

5.4 Bilaga 2

Informanter

Michael

Arbetar som lokal landsbygdsutvecklare i La Chorrera. Är både ordförande i CANTERA och FSLN:s lokalgrupp. Är född och uppvuxen i byn. Bor i övre delen av byn med sin familj.

Estela

Arbetar som lärare i landsbygdskommunikation på Universidad Nacional Agraria, bor i Managua. Har vuxit upp i La Chorrera, hennes mamma och systrar bor i början av byn.

Brenda

Har ansvar för fröbanken som CANTERA ha byggt upp. Är även politisk sekreterare i FSLN:s lokalgrupp. Bor i övre delen av byn med sin familj.

Marilu

Bor i mitten av byn med sin familj.

Fatima

Är kassör i CANTERA. Arbetar som sekreterare för Sandinisternas ungdomsförening. Bor i övre delen av byn tillsammans med sin familj.

5.5 Bilaga 3

Problemträd från La Chorrera.

